ISSN (online) 2523-4161
СПОРТИВНІ ІГРИ
No. 4(42), 2026

Оригінальна наукова стаття DOI: 10.15391/si.2026-4.05

УДК 796.012.6:159.9

Комунікативні та організаторські схильності у структурі лідерських якостей юних футболістів

Левчук О., Байрачний О., Воронова В., Руснак Н.

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Анотація

Мета. Ефективність спортивної підготовки юних футболістів визначається взаємодією фізичної, технічної, тактичної, теоретичної, інтегральної та психологічної складових. У командному виді спорту важливе значення мають комунікативні та організаторські схильності як психологічні передумови ефективної взаємодії та реалізації лідерського потенціалу. Метою роботи було визначити й порівняти вікові особливості комунікативних та організаторських схильностей юних футболістів.

Матеріал і методи. Для досягнення поставленої мети дослідження було використано аналіз науково-методичної літератури, порівняння, психологічна діагностика за методикою «Оцінка комунікативних і організаторських схильностей (КОС)» В. В. Синявського та Б. О. Федоришина, методи математичної статистики, критерій Краскела–Уолліса. Досліджено 3 групи футболістів (n=108: 9–10 (n=33), 13–14 (n=37) та 16–17 років (n=38) ДЮСШ м. Києва.

Результати. Встановлено значну індивідуальну варіативність показників. Комунікативні схильності виявилися більш сформованими порівняно з організаторськими. Їх середні значення становили 3,00±1,58; 2,92±1,40 та 3,21±1,45 бала відповідно у трьох вікових групах, організаторських – 2,03±1,33; 2,24±1,42 та 2,34±1,38 бала. У старшій групі спостерігалася більша частка спортсменів із високим і дуже високим рівнями комунікативних схильностей, тоді як за організаторськими схильностями переважав низький рівень. Статистично значущих вікових відмінностей не виявлено за комунікативними (H=0,75; p=0,69) та організаторськими схильностями (H=1,11; p=0,57).

Висновки. Комунікативні та організаторські схильності є важливими психологічними передумовами, але не безпосередніми показниками реалізації лідерських функцій. Комунікативний компонент створює передумови для інформаційної, мотиваційної, посередницької та представницької функцій, організаторський – для планування, координації та прийняття відповідальності. Обґрунтовано необхідність їх цілеспрямованого розвитку та застосування принципів розподіленого лідерства.

Ключові слова: юні футболісти; лідерство; командна взаємодія; психологічна підготовка; підготовка спортсменів.

Abstract

Communication and organizational aptitudes in the structure of leadership qualities of young football players

O. Levchuk, O. Bayrachnyi, V. Voronova, N. Rusnak

Purpose. The effectiveness of young football players' athletic training is determined by the interaction of physical, technical, tactical, theoretical, integrated, and psychological components. In team sports, communicative and organizational inclinations are of particular importance as psychological prerequisites for effective interaction and the realization of leadership potential. Purpose: to identify and compare the age-related characteristics of communicative and organizational inclinations in young football players and to determine their role in the implementation of leadership functions in team activities.

Material and Methods. To achieve the aim of the study, an analysis was conducted analysis of scientific and methodological literature, comparison, psychological assessment using the «Assessment of Communicative and Organizational Inclinations» by V. V. Sinyavskyi and B. O. Fedorishyn, and methods of mathematical statistics, including the Kruskal–Wallis test. The study involved three groups of football players (n=108): aged 9–10 (n=33), 13–14 (n=37), and 16–17 years (n=38) from Children and Youth Sports Schools in Kyiv.

Results. Significant individual variability in the indicators was established. Communicative inclinations were found to be more developed than organizational inclinations. Their mean values were 3.00±1.58, 2.92±1.40, and 3.21±1.45 points, respectively, across the three age groups, while organizational inclinations were 2.03±1.33, 2.24±1.42, and 2.34±1.38 points. The oldest group demonstrated a higher proportion of athletes with high and very high levels of communicative inclinations, whereas a low level predominated in organizational inclinations across all age groups. No statistically significant age-related differences were found in communicative (H=0.75; p=0.69) or organizational inclinations (H=1.11; p=0.57).

Conclusions. Communicative and organizational inclinations are important psychological prerequisites, but not direct indicators, of leadership function implementation. The communicative component creates prerequisites for information, motivational, mediating, and representative functions, while the organizational component contributes to planning, coordination, and responsibility-taking. The findings support the need for targeted development of these characteristics and the application of distributed leadership principles.

Keywords: youth football players; leadership; teamwork; psychological preparation; athlete development.

© 2026 Автор(и)

Ця стаття є статтею відкритого доступу, яка розповсюджується відповідно до умов Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY) License (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Вступ

Ефективність спортивної підготовки юних футболістів зумовлена комплексною взаємодією її основних складових – фізичної, технічної, тактичної, теоретичної, інтегральної та психологічної. В умовах зростання інтенсивності тренувальної та змагальної діяльності особливого значення набуває психологічна складова, яка визначає не лише готовність спортсмена до виконання ігрових завдань, а й особливості його поведінки та взаємодії в команді (Воронова, 2017; Платонов, 2021).

Специфіка дитячо-юнацького футболу передбачає постійну взаємодію спортсменів, узгодження індивідуальних дій із командними завданнями, прийняття спільних рішень та адаптацію поведінки до змінних умов гри. У зв'язку з цим важливого значення набувають комунікативні та організаторські схильності, здатність до емоційної регуляції, прояву ініціативи, самостійності, відповідальності та впевненості у взаємодії з партнерами (Войтенко та ін., 2025; Лущенко та ін., 2025; Chung & Jeong, 2023).

У контексті дитячо-юнацького футболу лідерство доцільно розглядати як процесуальну характеристику командної поведінки, що проявляється через реалізацію певних функцій, а не лише через формальний статус гравця. До таких функцій можуть належати організація та координація дій партнерів, ініціювання взаємодії, підтримка команди у складних ситуаціях, сприяння прийняттю рішень, емоційний вплив на партнерів і готовність брати відповідальність за спільний результат. Відповідно, прояв лідерства юного футболіста визначається не однією окремою якістю, а комплексом психологічних характеристик, які забезпечують його здатність конструктивно впливати на командну діяльність (Дейнеко та ін., 2024; Janssen, 2017).

Водночас природне набуття досвіду взаємодії у процесі тренувальної та змагальної діяльності не гарантує достатнього рівня сформованості лідерських якостей і навичок їх практичної реалізації. Лідерський потенціал юного спортсмена потребує цілеспрямованого розвитку в умовах системної психологічної підготовки, інтегрованої у навчально-тренувальний процес. Особливої актуальності це набуває на етапі попередньої базової підготовки, коли відбувається ускладнення командних взаємодій, зростає роль самостійності та відповідальності футболістів, а також формується індивідуальний стиль поведінки спортсмена в команді.

З огляду на це дослідження психологічних характеристик юних футболістів є важливим для розуміння механізмів формування та прояву їхнього лідерського потенціалу. Оцінювання комунікативних і організаторських схильностей, дозволяє визначити психологічні передумови, які можуть сприяти виконанню лідерських функцій у команді, а також виявити вікові особливості їх становлення.

Комунікативні схильності, що виявляються у здатності чітко висловлювати думки, активно слухати партнерів, адекватно реагувати на емоційні та поведінкові прояви інших, створюють передумови для ефективної взаємодії футболістів у процесі спільної ігрової діяльності. Організаторські схильності, своєю чергою, пов'язані зі здатністю координувати дії партнерів, проявляти ініціативу, брати на себе відповідальність, підтримувати мотивацію та спрямовувати групову активність на досягнення спільного результату. Як зазначають S. Kramers із співавторами (2019) та група дослідників на чолі A. Gomes (2022), поєднання зазначених характеристик сприяє підвищенню тактичної узгодженості, оптимізації командної взаємодії та створює психологічні передумови для формування лідерських позицій у спортивній групі.

Цілеспрямоване включення відповідних вправ у навчально-тренувальний процес може сприяти ефективнішій адаптації юних футболістів до колективної діяльності, удосконаленню взаєморозуміння між партнерами та формуванню навичок конструктивної взаємодії, що мають значення не лише для спортивної діяльності, а й для подальшої соціалізації особистості.

Організаторські схильності при цьому безпосередньо пов'язані з формуванням таких лідерських характеристик, як відповідальність, самостійність у прийнятті рішень, ініціативність і здатність координувати спільні дії. За даними досліджень В. Воронової (2017), C. Harwood (2008) та D. Llopis Goig (2022), уміння організовувати діяльність інших, підтримувати їх мотивацію та спрямовувати командні зусилля на досягнення спільної мети створює сприятливі умови для набуття спортсменом лідерської ролі. У контексті дитячо-юнацького футболу це дає змогу розглядати комунікативні та організаторські схильності не лише як передумови ефективної командної взаємодії, а й як важливі психологічні ресурси становлення та реалізації лідерського потенціалу юних футболістів.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами і темами. Дослідження виконано в межах наукової теми кафедри футболу «Інноваційні підходи в системі багаторічної підготовки футболістів в умовах воєнного і післявоєнного стану» (шифр 2.1, термін виконання 2026–2030 рр., № державної реєстрації 0126U003838).

Мета дослідження – визначити й порівняти вікові особливості комунікативних та організаторських схильностей юних футболістів.

Матеріал і методи

Дослідження відповідають Гельсінській декларації 1975 р., переглянутій у 2024 році. Участь дітей в експерименті здійснювалася за добровільної письмової згоди батьків або законних представників.

В роботі використовувались наступні методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури та мережі Інтернет, порівняння, психологічна діагностика «Оцінка комунікативних і організаторських схильностей (КОС)» (В. В. Синявський, Б. О. Федоришин), методи математичної статистики (описова статистика, критерій Краскелла-Уолліса). Дослідження проводилось на базі дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ) м. Києва. У ньому взяли участь 108 футболістів різних вікових груп (9–10 років (n=33), 13–14 років (n=37) та 16–17 років (n=38)), які систематично беруть участь у змаганнях міського та всеукраїнського рівня.

© 2026 Levchuk et al.

Результати

Аналіз рівневого розподілу комунікативних схильностей юних футболістів різного віку засвідчив неоднорідність показників у всіх досліджуваних групах. У футболістів 9–10 років найбільша частка припадає на дуже високий рівень – 27,3%, водночас значною є частка спортсменів із низьким – 24,2% та нижчим за середній рівнем – 21,2% (табл. 1).

У групі 13–14 років розподіл є більш рівномірним. Найбільша частка футболістів мала нижчий за середній рівень комунікативних схильностей – 24,3%, середній рівень виявлено у 21,6%, низький і дуже високий – по 18,9%, високий – у 16,2%. Це вказує на відсутність чітко домінуючого рівня та значну індивідуальну варіативність.

У футболістів 16–17 років найбільша частка припадає також на нижчий за середній рівень – 28,9%, дуже високий рівень виявлено у 26,3%, високий – у 23,7%. Низький рівень зафіксовано у 13,2%, середній – у 7,9%. Отже, у старшій віковій групі спостерігається поєднання значної частки футболістів із високими комунікативними проявами та частини спортсменів із недостатньо сформованими комунікативними схильностями.

Згідно отриманих даних можна зробити висновок, що комунікативні схильності юних футболістів мають нерівномірний характер у всіх вікових групах. Найбільша частка високого та дуже високого рівнів спостерігається у футболістів 16–17 років, що може вказувати на поступове посилення комунікативного компонента з віком. Водночас наявність значної частки спортсменів із низьким і нижчим за середній рівнями свідчить про потребу подальшого розвитку комунікативних якостей у процесі командної взаємодії.

Щоб визначити статистично значущі відмінності між досліджуваними віковими групами було застосовано критерій Краскела-Уолліса. За результатами обраного критерію статистично значущих відмінностей між футболістами 9–10, 13–14 та 16–17 років за показниками комунікативних схильностей не встановлено (H=0,75; df =2; =0,69) (табл. 2). Можна стверджувати, що рівень комунікативних схильностей у досліджуваних вікових групах істотно не відрізняється.

Аналіз рівневого розподілу організаторських схильностей юних футболістів засвідчив переважання низького рівня в усіх вікових групах. У футболістів 9–10 років низький рівень виявлено у 51,5% досліджуваних, нижчий за середній – у 21,2%. Отже, понад дві третини спортсменів цієї групи мають недостатньо сформовані організаторські схильності (табл. 1).

У групі 13–14 років низький рівень організаторських схильностей зафіксовано у 43,2% футболістів, нижчий за середній – у 24,3%. Середній рівень мали 8,1% досліджуваних, високий – 13,5%, дуже високий – 10,8%. Це свідчить про збереження переважання низьких показників, хоча частка футболістів із високим і дуже високим рівнями дещо зростає.

У футболістів 16–17 років низький рівень виявлено у 39,5% досліджуваних, нижчий за середній – у 21,1%, середній – у 13,2%. Високий рівень мали 18,4% футболістів, дуже високий – 7,9%. Порівняно з молодшими групами, частка низького рівня дещо зменшується, а частка середнього й високого рівнів зростає.

Загалом результати свідчать, що організаторські схильності юних футболістів у всіх вікових групах сформовані недостатньо. Найбільш виражене переважання

Таблиця 1. Рівні комунікативних та організаторських схильностей юних футболістів різних вікових груп, n (%)

Комунікативні схильності, n / %			
Рівні	Вікові групи		
	9-10 років	*13-14 років*	*16-17 років*
1 - Низький	8 / 24,2	7 / 18,9	5 / 13,2
2 - Нижче середнього	7 / 21,2	9 / 24,3	11 / 28,9
3 - Середній	4 / 12,1	8 / 21,6	3 / 7,9
4 - Високий	5 / 15,2	6 / 16,2	9 / 23,7
5 - Дуже високий	9 / 27,3	7 / 18,9	10 / 26,3
Організаторські схильності, n / %			
Рівні	Вікові групи		
	9-10 років	*13-14 років*	*16-17 років*
1 - Низький	17 / 51,5	16 / 43,2	15 / 39,5
2 - Нижче середнього	7 / 21,2	9 / 24,3	8 / 21,1
3 - Середній	2 / 6,1	3 / 8,1	5 / 13,2
4 - Високий	5 / 15,2	5 / 13,5	7 / 18,4
5 - Дуже високий	2 / 6,1	4 / 10,8	3 / 7,9

Таблиця 2. Міжгрупові відмінності показників комунікативних та організаторських схильностей юних футболістів різних вікових груп (M±SD)

Показник	**9–10 років (n=33)**	**13–14 років (n=37)**	**16–17 років (n=38)**	**H**	**df**	**p**
Комунікативні схильності	3,00±1,58	2,92±1,40	3,21±1,45	0,75	2	0,69
Організаторські схильності	2,03±1,33	2,24±1,42	2,34±1,38	1,11	2	0,57

Примітка. *Статистично значущими вважалися відмінності при p<0,05.*

© 2026 Levchuk et al.

низького рівня спостерігається у групі 9–10 років, тоді як у футболістів 16–17 років простежується певне зростання частки середніх і високих показників. Це може вказувати на поступове посилення організаторського компонента з віком, однак у більшості досліджуваних він залишається недостатньо розвиненим.

Для визначення статистично значущих міжгрупових відмінностей за організаторськими схильностями було також обрано критерій Краскелла-Уолліса, згідно якого вони не спостерігаються (H=1,11; df=2; p=0,57) (табл. 2). Хоча середні значення організаторських схильностей мають незначну тенденцію до підвищення з віком – від 2,03±1,33 бала у футболістів 9–10 років, через 2,24±1,42 бала у групі 13–14 років і до 2,34±1,38 бала у групі 16–17 років, ці відмінності не є статистично достовірними. Отже, отримані результати не дають підстав стверджувати про виражені вікові відмінності у розвитку комунікативних та організаторських схильностей.

Аналіз середніх показників комунікативних та організаторських схильностей юних футболістів різних вікових груп (рис. 1) свідчить про поступове підвищення рівня розвитку зазначених якостей із віком. При цьому в усіх досліджуваних групах комунікативні схильності виявилися більш сформованими порівняно з організаторськими, що відображає специфіку взаємодії юних спортсменів у процесі навчально-тренувальної діяльності.

У футболістів 9–10 років середній рівень розвитку комунікативних схильностей становить 3,00±1,58 бала, тоді як організаторські схильності оцінено лише у 2,03±1,33 бала. Такий розподіл показників може свідчити про те, що діти молодшого шкільного віку вже достатньо легко встановлюють контакти з однолітками та тренером, однак ще не володіють необхідними навичками організації спільної діяльності, розподілу ролей і прийняття відповідальності за групові рішення.

У групі футболістів 13–14 років спостерігається деяке зниження комунікативних схильностей (2,92±1,40 бала) порівняно з молодшою групою, водночас організаторські здібності демонструють позитивну динаміку, збільшуючись до 2,24±1,42 бала. Подібні зміни можуть бути пов'язані з особливостями підліткового віку, коли міжособистісне спілкування стає більш вибірковим, а процес формування лідерських позицій у команді супроводжується розвитком відповідальності, самостійності та прагненням брати участь в організації спільної діяльності.

Найвищі показники зафіксовано серед футболістів 16–17 років. Комунікативні схильності досягають 3,21±1,45 бала, а організаторські – 2,34±1,38 бала. Це свідчить про більш високий рівень соціальної зрілості спортсменів старшої вікової групи, здатність ефективно взаємодіяти з партнерами по команді, координувати спільні дії та брати на себе окремі організаційні функції під час навчально-тренувального процесу й змагальної діяльності.

Порівняльний аналіз показує, що найбільш виражені, хоч і не значні вікові зміни простежуються саме за організаторськими схильностями, які демонструють поступове зростання від 2,03±1,33 бала у футболістів 9–10 років до 2,34±1,38 бала у спортсменів 16–17 років. Комунікативні схильності залишаються відносно стабільними в усіх трьох групах, що свідчить про їх достатньо раннє формування та подальше незначне вдосконалення в процесі спортивної підготовки. Однак, варто зауважити, застосування критерію Краскелла-Уолліса показало, що немає статистично значущих відмінностей між трьома досліджуваними віковими групами, тому можна стверджувати, що суттєвих відмінностей між ними немає.

Отримані результати дають підстави вважати, що впродовж багаторічної підготовки юних футболістів найбільш інтенсивно розвиваються саме організаторські схильності, тоді як комунікативні залишаються на відносно стабільному рівні. Це може пояснюватися поступовим накопиченням ігрового досвіду, зростанням самостійності спортсменів, розширенням їхніх функцій у команді та активнішим залученням до виконання лідерських ролей у навчально-тренувальній та змагальній діяльності, а також спортивним відбором.

Подальший аналіз отриманих результатів дає можливість розглянути комунікативні та організаторські схильності юних футболістів як психологічні передумови реалізації основних лідерських функцій у команді. Отримані показники показують, що комунікативний компонент у всіх вікових групах є більш вираженим, ніж організаторський. Середній показник комунікативних схильностей становив 3,00±1,58 бала у футболістів 9–10 років, 2,92±1,40 бала у

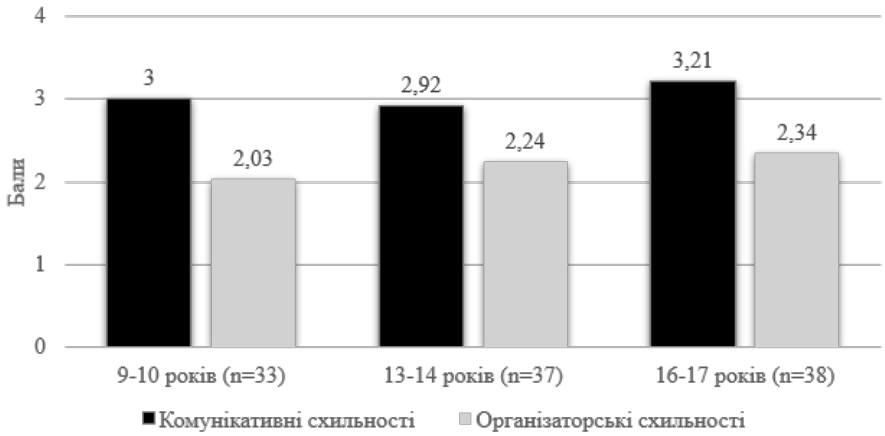

Рис. 1. Показники рівня сформованості комунікативних та організаторських схильностей юних футболістів різних вікових груп (n=108)

© 2026 Levchuk et al.

групі 13–14 років та 3,21±1,45 бала у футболістів 16–17 років. Організаторські схильності відповідно становили 2,03±1,33; 2,24±1,42 та 2,34±1,38 бала. При цьому міжгрупові відмінності за жодним із показників не досягли статистичної значущості ($p>0,05$), що вказує не на чітко виражену вікову закономірність, а на наявність індивідуальної варіативності розвитку зазначених характеристик.

Інформаційна функція. У 9–10-річних середній рівень комунікативних схильностей створює базові передумови для обміну ігровою інформацією, тоді як низькі організаторські схильності можуть обмежувати її координаційну реалізацію. У 16–17 років найвищі показники за обома компонентами формують найбільш сприятливі передумови для своєчасної передачі інформації та координації партнерів.

Мотиваційна функція. Недостатньо виражені організаторські схильності в усіх вікових групах можуть обмежувати перехід від комунікації до активного впливу на партнерів. Найкращі передумови для реалізації цієї функції виявлено у 16–17-річних завдяки дещо вищому рівню організаторських схильностей.

Адаптивна функція. Поєднання комунікативних та організаторських схильностей створює передумови для адаптації взаємодії до змін ігрової ситуації, однак їх вікова динаміка не є статистично підтвердженою. Найбільш сприятливе співвідношення обох компонентів спостерігається у 16–17-річних.

Функція планування. Низькі та нижчі за середні організаторські схильності в усіх групах свідчать про обмежені передумови до самостійного планування, координації та організації командних дій. Їх деяке підвищення у старших групах може свідчити про поступове розширення готовності до виконання планувальної ролі.

Посередницька функція. Комунікативні схильності забезпечують базову можливість взаємодії між учасниками команди, проте недостатня вираженість організаторського компонента може обмежувати координаційно-посередницьку діяльність. Найсприятливіші передумови для реалізації цієї функції виявлено у 16–17-річних.

Виховна функція. Отримані результати не дають змоги безпосередньо оцінити виховний вплив, однак низькі організаторські схильності можуть обмежувати готовність брати відповідальність за групову поведінку. У старших футболістів дещо вищі показники створюють кращі передумови для реалізації цієї функції через особисту ініціативу та приклад.

Представницька функція. Реалізації представницької функції сприяє поєднання комунікативних та організаторських схильностей, найвиразніше представлене у 16–17-річних. Водночас переважання низьких і нижчих за середні організаторських показників свідчить про недостатню сформованість передумов до самостійного представлення інтересів команди.

У науковій літературі комунікативні та організаторські схильності розглядаються як важливі психологічні передумови ефективної взаємодії в командних видах спорту, зокрема у футболі, оскільки вони забезпечують встановлення міжособистісних контактів, обмін інформацією, координацію спільної діяльності та підтримання групової взаємодії (Воронова, 2017; Платонов, 2021; Дейнеко, 2024). Водночас їх роль у безпосередній реалізації окремих лідерських функцій – інформаційної, мотиваційної, адаптивної, планувальної, посередницької, виховної та представницької – залишається недостатньо конкретизованою. Це актуалізує необхідність емпіричного вивчення того, якою мірою сформованість зазначених характеристик може створювати передумови для виконання юними спортсменами різних лідерських ролей у команді.

Проблема розподілу лідерських функцій у спортивній команді також розглядається з позицій розподіленого лідерства. M. Eys, T. Loughead і J. Hardy (2007) звертають увагу на те, що надмірна концентрація однакових або взаємопов'язаних лідерських функцій у великої кількості членів команди може ускладнювати координацію дій, породжувати невизначеність щодо відповідальності та спричиняти труднощі у досягненні спільних рішень. Водночас Llopis Goig D. (2023) та Gockel C. і Werth L. (2010) наголошують на позитивному значенні розподілу лідерських функцій між членами команди, оскільки їх надмірна концентрація в окремих осіб, зокрема тренера або капітана, може призводити до перевантаження та знижувати ефективність виконання ними основних завдань. Отже, доцільним є не формування великої кількості однотипних лідерів, а створення умов, за яких різні члени команди можуть реалізовувати окремі лідерські функції відповідно до своїх індивідуальних можливостей, здібностей та особистісних характеристик.

У контексті дитячо-юнацького футболу такий підхід набуває особливого значення. Лідерство в спортивній команді не обов'язково повинно бути зосереджене виключно на капітані або найбільш результативному гравцеві. Окремі футболісти можуть виконувати інформаційні, мотиваційні, посередницькі чи соціально-підтримувальні функції, навіть не маючи формального статусу капітана. Спортсмен, який має менший ігровий час, водночас може відігравати важливу роль у підтриманні позитивного психологічного клімату, взаємній підтримці партнерів, попередженні конфліктів та збереженні згуртованості команди (Байрачний & Левчук, 2024а; Janssen, 2017). Таким чином, розподілене лідерство дає можливість розглядати команду як систему, у межах якої лідерські функції можуть реалізовуватися різними її членами залежно від конкретної ситуації (Mach et. al., 2022; Price & Weiss, 2011; O'Boyle et. al., 2023).

Дискусія

З позицій лідерської теорії (Goleman, 2001; Li, 2021; López Gajardo et. al., 2022) отримані дані дають підстави припускати, що комунікативні та організаторські схильності виконують різну роль у реалізації лідерських функцій. Відносно вищі показники комунікативних схильностей створюють сприятливі передумови для встановлення контактів, обміну інформацією, підтримання взаєморозуміння та соціальної взаємодії. Натомість нижчі організаторські показники можуть свідчити про меншу готовність частини спортсменів самостійно ініціювати спільну діяльність,

© 2026 Levchuk et al.

координувати партнерів, розподіляти ролі та брати на себе відповідальність за організацію командних дій.

Отримані дані також підтверджують доцільність розподіленого підходу до формування лідерства в дитячо-юнацькому футболі. З огляду на відсутність статистично значущих вікових відмінностей не можна виходити з припущення, що необхідні лідерські характеристики автоматично формуються внаслідок дорослішання або тривалості занять футболом. Навпаки, значна індивідуальна варіативність показників свідчить про необхідність створення умов, за яких різні спортсмени можуть поступово включатися у виконання різних лідерських ролей відповідно до своїх сильних сторін. При цьому доцільно уникати надмірної концентрації всіх функцій у капітана або кількох найбільш авторитетних футболістів, оскільки це потенційно підвищує їх функціональне навантаження та зменшує можливості інших членів команди для розвитку власного лідерського потенціалу (Eys et. al., 2007; Goleman, 2019; Llopis, 2023).

Водночас важливо враховувати, що лідерські якості визначаються не лише комунікативними та організаторськими схильностями. Їх прояв залежить від сукупності особистісних, соціально-психологічних та ситуаційних чинників, а також від досвіду спортсмена, його авторитету в групі, емоційного інтелекту, відповідальності, рішучості, самостійності та особливостей взаємодії з тренером і партнерами (Байрачний & Левчук, 2024b; Лущенко та ін., 2025; Andersson, 2022). Тому низькі показники окремого компонента не слід інтерпретувати як нездатність спортсмена до лідерства. Вони радше можуть свідчити про певну актуальну недостатність відповідної психологічної передумови, яка потенційно піддається цілеспрямованому розвитку.

Висновки

Таким чином, результати проведених досліджень показали, що в усіх трьох вікових групах комунікативні схильності юних футболістів є більш сформованими порівняно з організаторськими. Отже, найбільш вираженою передумовою лідерської поведінки є готовність до міжособистісної взаємодії, тоді як перехід від комунікації до організації, координації та управління спільною діяльністю є менш сформованим.

Аналіз комунікативних та організаторських схильностей показав, що в усіх вікових групах комунікативні схильності юних футболістів є більш вираженими порівняно з організаторськими. Середні значення комунікативних схильностей становили 3,00±1,58 бала у футболістів 9–10 років, 2,92±1,40 бала у групі 13–14 років та 3,21±1,45 бала у футболістів 16–17 років. Відповідно, організаторські схильності становили 2,03±1,33; 2,24±1,42 та 2,34±1,38 бала. Водночас критерій Краскела–Уолліса не виявив статистично значущих вікових відмінностей ні за комунікативними ($H=0,75$; $df=2$; $p=0,69$), ні за організаторськими схильностями ($H=1,11$; $df=2$; $p=0,57$).

У контексті реалізації лідерських функцій це означає, що юні футболісти потенційно здатні підтримувати взаємодію з партнерами, передавати інформацію та брати участь у командній комунікації, однак можуть відчувати труднощі під час самостійної організації спільних дій, координації партнерів, прийняття відповідальності та представлення командної позиції. Найбільш сприятливе поєднання комунікативних та організаторських передумов спостерігається у футболістів 16–17 років, проте ця відмінність має лише характер тенденції, оскільки критерій Краскела–Уолліса не виявив статистично значущих вікових розбіжностей ($p>0,05$).

Отримані результати дають підстави розглядати комунікативні та організаторські схильності як важливі психологічні передумови реалізації лідерських функцій, але не як їх безпосередні показники. Відсутність статистично значущих вікових відмінностей свідчить про те, що розвиток відповідних характеристик не відбувається автоматично лише під впливом віку та тривалості спортивної підготовки. Тому формування лідерських якостей, комунікативних та організаторських схильностей зокрема, потребують цілеспрямованого та системного формування й розвитку задля виконання таких лідерських функцій, як: інформаційна, мотиваційна, адаптивна, планувальна, посередницька, виховна та представницька, у межах якої доцільно послідовно розвивати навички командної комунікації, ініціативності, координації, прийняття відповідальності, конструктивного впливу на партнерів та самостійного виконання різних лідерських ролей у навчально-тренувальній і змагальній діяльності.

Перспективи подальших досліджень. Окремим перспективним напрямом досліджень є вивчення ефективності психологічного супроводу юних футболістів за показниками комунікативних та організаторських схильностей, емоційного інтелекту, командної згуртованості, психологічного клімату та розподілу лідерських функцій у команді. Особливу цінність матимуть лонгітюдні дослідження, спрямовані на визначення ефективності спеціально розроблених програм розвитку лідерських якостей.

Конфлікт інтересів
Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Джерела фінансування
Стаття не отримала фінансової підтримки державних, громадських чи комерційних структур.

Отримано: 27.07.2026; Прийнято: 15.09.2026
Опубліковано: 30.10.2026

© 2026 Levchuk et al.

Список літератури

Байрачний, О.В., & Левчук, О.П. (2024a). Вплив зовнішнього середовища на становлення лідера в спорті. *Молодь та олімпійський рух: Збірник тез доповідей XVII Міжнародної конференції молодих вчених*, Київ, Україна, 7 трав. 2024. Київ : НУФВСУ, 63–64.

Байрачний, О.В., & Левчук, О.П. (2024b). Феномен лідерства в спортивних командах: значення та особливості формування. *Sport Science Spectrum*, 2, 41–46 DOI: 10.32782/spectrum/2024-2-6

Войтенко, С., Перепелиця, М., & Поліщук, В. (2025). Психолого-педагогічний супровід у системі «тренер-спортсмен-батьки». *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*, 19 (38), 382–391. DOI: https://doi.org/10.31652/2071-5285-2025-19(38)-382-391

Воронова, В.В. (2017). *Психологія спорту*: навч. посіб. 3-тє вид., без змін. К.: «Олімпійська література».

Дейнеко, І., Совгиря, Т., & Величенко, А. (2024). Аналіз вербальних і невербальних відносин у футболі. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15. Вип. 2 (174). С. 55–58. DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.2(174).13.

Лущенко, В., Ненич, В., & Новак, Я. (2025). Порівняння командної взаємодії футболістів на різному етапі підготовки. *Сучасні технології у фізичному вихованні різних груп населення, спорті, фізичній терапії та реабілітації* : зб. ст. студент. наук. конф. (Вінниця, 5 листоп. 2025 р.) ; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 3, 99–102.

Платонов, В.М. (2021). *Сучасна система спортивного тренування* : підручник. К.: Перша друкарня.

Andersson, E. (2022). Public pedagogy and leadership in sports organizations: futebol da forca for sustainability? *European Educational Research Journal*, 21(3), 450–468. DOI: 10.1177/14749041211053721.

Chung, J.-Y., & Jeong, S.-H. (2023). Non-verbal Communication of Sports Leaders and Influence on Students' Participation Satisfaction, Positive Emotion, Exercise Adherence, and Sport Recommendation. *The Open Sports Sciences Journal*, 16(1). DOI:10.2174/1875399X-v16-e230530-2023-2

Eys, M., Loughead, T., & Hardy, J. (2007). Athlete leadership dispersion and satisfaction in interactive sport teams. *Psychology of Sport and Exercise*, 8(3), 281–296.

Gockel, C., & Werth, L. (2010). Measuring and Modeling Shared Leadership: Traditional Approaches and New Ideas. *Journal of Personnel Psychology*, 9(4), 172–180.

Goleman, D. (2019). Leadership that gets results. *Harvard Business Review*. For the exclusive use of J. Hopkins, 15.

Goleman, D. (2001). Primal leadership: The hidden driver of great performance. *Harvard Business Review*, 79(11), 42–53.

Gomes, A. R., Goncalves, A., Morais, C., Simaes, C., & Resende, R. (2022). Leadership efficacy in youth football: athletes and coaches? *International Sport Coaching Journal «Perspectives»*, 9(2), 170–178. DOI: 10.1123/iscj.2022-0022.

Harwood, C.G. (2008). Developmental consulting in a professional football academy: The 5Cs coaching efficacy program. *The Sport Psychologist*, 22(1), 109–133. DOI: https://doi.org/10.1123/tsp.22.1.109.

Janssen, J. (2017).The team captain's leadership manual. Winning the Mental Game.

Kramers, S., Thrower, S. N., Steptoe, K., Harwood, C. G. (2023). Parental strategies for supporting children's psychosocial development within and beyond elite sport. *Journal of Applied Sport Psychology*, 35(3), 498–520. DOI: 10.1080/10413200.2022.2043486.

Li, J. (2021). The dynamic mechanism on team effectiveness in youth football: a chain meditation. *Frontiers in Psychology*, 12, 659463. DOI: 10.3389/fpsyg.2021.659463.

Lopez-Gajardo, M. A., González-Ponce, I., García-Calvo, T., Enrich-Alturo, E., & Leo, F. M. (2022). The role of athlete leadership quality in the

References

Bayrachnyi, O.V., & Levchuk, O.P. (2024a). Vplyv zovnishnoho seredovyshcha na stanovlennia lidera v sporti [The influence of the external environment on the formation of a leader in sports]. In *Molod ta olimpiiskyi rukh: Zbirnyk tez dopovidei XVII Mizhnarodnoi konferentsii molodykh vchenykh* [Youth and the Olympic Movement: Collection of abstracts of the XVII International Conference of Young Scientists], Kyiv, Ukraina, 7 trav. 2024 (63–64). Kyiv, Ukraine: NUUPES [In Ukrainian].

Bayrachnyi, O.V., & Levchuk, O.P. (2024b). Fenomen liderstva v sportyvnykh komandakh: znachennia ta osoblyvosti formuvannia [The phenomenon of leadership in sports teams: significance and features of formation]. *Sport Science Spectrum*, *no* (2), 41–46. https://doi.org/10.32782/spectrum/2024-2-6 [In Ukrainian].

Voitenko, S., Perepelytsia, M., & Polishchuk, V. (2025). Psykholoho-pedahohichnyi suprovid u systemi «trener-sportsmen-batky» [Psychological and pedagogical support in the "coach-athlete-parents" system]. *Fizychna kultura, sport ta zdorovia natsii*, *no* (19 [38]), 382–391. https://doi.org/10.31652/2071-5285-2025-19(38)-382-391 [In Ukrainian].

Voronova, V. V. (2017). *Psykholohiia sportu* [Sport psychology] (3-te vyd., bez zmin). Kyiv, Ukraine: Natsionalnyi universytet fizychnoho vykhovannia i sportu Ukrainy; Vyd-vo «Olimpiiska literatura» [In Ukrainian].

Deineko, I., Perepeltsia, M., & Polishchuk, V. (2024). Analiz verbalnykh i neverbalnykh vidnosyn u futboli [Analysis of verbal and non-verbal relationships in football]. *Naukovyi chasopys Ukrainskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Seriia 15*, *no* (2 [174]), 55–58. https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.2(174).13 [In Ukrainian].

Lushchenko, V., Nenych, V., & Novak, Ya. (2025). Porivniannia komandnoi vzaiemodii futbolistiv na riznomu etapi pidhotovky [Comparison of team interaction of football players at different stages of training]. In *Suchasni tekhnolohii u fizychnomu vykhovanni riznykh hrup naselennia, sporti, fizychnii terapii ta reabilitatsii: Zbirnyk statei studentskoi naukovoi konferentsii* [Modern technologies in physical education of different population groups, sport, physical therapy and rehabilitation: Collection of papers of the student scientific conference], Vinnytsia, 5 lystop. 2025 (*no* 3, 99–102). Vinnytsia, Ukraine: Vinnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. [In Ukrainian].

Platonov, V.M. (2021). *Suchasna systema sportyvnoho trenuvannia* [Modern system of sports training]: Pidruchnyk. Kyiv, Ukraine: Persha drukarnia. [In Ukrainian].

Andersson, E. (2022). Public pedagogy and leadership in sports organizations: Futebol da forca for sustainability? *European Educational Research Journal, no 21*(3), 450–468. https://doi.org/10.1177/14749041211053721

Chung, J.-Y., & Jeong, S.-H. (2023). Non-verbal communication of sports leaders and influence on students' participation satisfaction, positive emotion, exercise adherence, and sport recommendation. *The Open Sports Sciences Journal, no 16*(1). https://doi.org/10.2174/1875399X-v16-e230530-2023-2

Eys, M., Loughead, T., & Hardy, J. (2007). Athlete leadership dispersion and satisfaction in interactive sport teams. *Psychology of Sport and Exercise, no 8*(3), 281–296.

Gockel, C., & Werth, L. (2010). Measuring and modeling shared leadership: Traditional approaches and new ideas. *Journal of Personnel Psychology, no 9*(4), 172–180.

Goleman, D. (2019). Leadership that gets results. *Harvard Business Review*.

Goleman, D. (2001). Primal leadership: The hidden driver of great performance. *Harvard Business Review, no 79*(11), 42–53.

Gomes, A. R., Goncalves, A., Morais, C., Simaes, C., & Resende, R. (2022). Leadership efficacy in youth football: Athletes and coaches? *International Sport Coaching Journal, no 9*(2), 170–178. https://doi.org/10.1123/iscj.2022-0022

Harwood, C. G. (2008). Developmental consulting in a professional football academy: The 5Cs coaching efficacy program. *The Sport Psychologist, no 22*(1), 109–133. https://doi.org/10.1123/tsp.22.1.109

Janssen, J. (2017). *The team captain's leadership manual: Winning the mental game*.

Kramers, S., Thrower, S. N., Steptoe, K., & Harwood, C.G. (2023). Parental strategies for supporting children's psychosocial development within and beyond elite sport. *Journal of Applied Sport Psychology, no 35*(3), 498–520. https://doi.org/10.1080/10413200.2022.2043486

Li, J. (2021). The dynamic mechanism on team effectiveness in youth football: A chain mediation. *Frontiers in Psychology, 12*. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.659463

© 2026 Levchuk et al.

characteristics of team resilience in elite soccer teams: A cross-sectional and longitudinal mediation of team identification. *Journal of clinical sport psychology*, *18*(3), 289–310.

Llopis Goig, D. (2023). *Psicología y fútbol: Aplicaciones prácticas para alcanzar el máximo rendimiento*. Ediciones Tutor.

Mach, M., Ferreira, A. I., & Abrantes, A. C. M. (2022). Transformational leadership and team performance in sports teams: a conditional indirect model. *Applied Psychology: An International Review*, 71(2), 662–694. DOI: 10.1111/apps.12342.

O'Boyle, I., Shilbury, D., & Ferkins, L. (2023). Leadership in and out of the sport boardroom: new empirical insights. *European sport management quarterly*, 23(1), 188–206. DOI: 10.1080/16184742.2020.183859

Price, M.S., & Weiss, M.R. (2011). Peer leadership in sport: Relationships among personal characteristics, leader behaviors, and team outcomes. *Journal of Applied Sport Psychology*, 23, 49–64. DOI: 10.1080/10413200.2010.520300

López Gajardo, M. A., González Ponce, I., García Calvo, T., Enrich Alturo, E., & Leo, F. M. (2022). The role of athlete leadership quality in the characteristics of team resilience in elite soccer teams: A cross-sectional and longitudinal mediation of team identification. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 1–22. https://doi.org/10.1123/jcsp.2022-0022

Llopis Goig, D. (2023). *Psicología y fútbol: Aplicaciones prácticas para alcanzar el máximo rendimiento* [Psychology and football: Practical applications to achieve maximum performance]. Ediciones Tutor.

Mach, M., Ferreira, A. I., & Abrantes, A. C. M. (2022). Transformational leadership and team performance in sports teams: A conditional indirect model. *Applied Psychology: An International Review, no 71*(2), 662–694. https://doi.org/10.1111/apps.12342

O'Boyle, I., Shilbury, D., & Ferkins, L. (2023). Leadership in and out of the sport boardroom: New empirical insights. *European Sport Management Quarterly, no 23*(1), 188–206. https://doi.org/10.1080/16184742.2020.183859

Price, M. S., & Weiss, M. R. (2011). Peer leadership in sport: Relationships among personal characteristics, leader behaviors, and team outcomes. *Journal of Applied Sport Psychology, no 23*, 49–64. https://doi.org/10.1080/10413200.2010.520300

Відомості про авторів / Information about the Authors

Левчук Олександр:
аспірант, викладач НУФВСУ. Національний університет фізичного виховання і спорту України, вул. Фізкультури, 1, м. Київ, Україна, 03150.
https://orcid.org/0009-0001-0623-7848,
olevchuk@uni-sport.edu.ua

Oleksandr Levchuk:
PhD student, lecturer at the NUUPES. National University of Physical Education and Sports of Ukraine, 1 Fizkultury St., Kyiv, Ukraine, 03150.

Байрачний Олег:
Завідувач кафедри футболу НУФВСУ. Доцент, кандидат наук з фізичного виховання та спорту. Національний університет фізичного виховання і спорту України, вул. Фізкультури, 1, м. Київ, Україна, 03150.
https://orcid.org/0000-0003-3013-0845,
obairachniy@gmail.com

Oleg Bayrachnyi:
Head of the Football Department at the NUUPES. Associate Professor, PhD in Physical Education and Sport. National University of Physical Education and Sports of Ukraine, 1 Fizkultury St., Kyiv, Ukraine, 03150.

Воронова Валентина:
професор кафедри психології і педагогіки НУФВСУ. Кандидат педагогічних наук, професор. Національний університет фізичного виховання і спорту України, вул. Фізкультури, 1, м. Київ, Україна, 03150.
https://orcid.org/0000-0002-5072-4184,
professor.voronova@gmail.com

Valentyna Voronova:
Professor of the Department of Psychology and Pedagogy at the NUUPES. PhD in Pedagogical Sciences, Professor. National University of Physical Education and Sports of Ukraine, 1 Fizkultury St., Kyiv, Ukraine, 03150.

Руснак Нікіта:
викладач НУФВСУ. Національний університет фізичного виховання і спорту України, вул. Фізкультури, 1, м. Київ, Україна, 03150.
https://orcid.org/0009-0006-6602-7099,
nrusnak@uni-sport.edu.ua

Nikita Rusnak:
Lecturer at the National University of Ukraine on Physical Education and Sport. National University of Physical Education and Sports of Ukraine, 1 Fizkultury St., Kyiv, Ukraine, 03150.

© 2026 Levchuk et al.